

FESTA DE L'ESTENDARD

2014

Us convidam a veure la història de la
festa de l'Estendard,
la festa nacional més antiga
d'Europa,

i el seu significat i valor actuals

La prehistòria

La prehistòria de la conquesta de Mallorca i, per tant, de la Festa de l'Estendard segons la Crònica de Jaume I és el sopar on va decidir dur a terme la conquesta de Mallorca, convençut per un capità de galera que coneixia l'illa, Pere Martell

Parlament de Pere Martell al sopar de Tarragona

(*Llibre dels Fets*. Biblioteca de la Universitat de Barcelona, còpia 1494)

Testimonis de la conquesta de Mallorca

La conquesta de Mallorca va ser el tema dels *Llibre dels fets* de Jaume I, de cançons de gesta i de pintures, com les del Palau Aguilar de Barcelona.

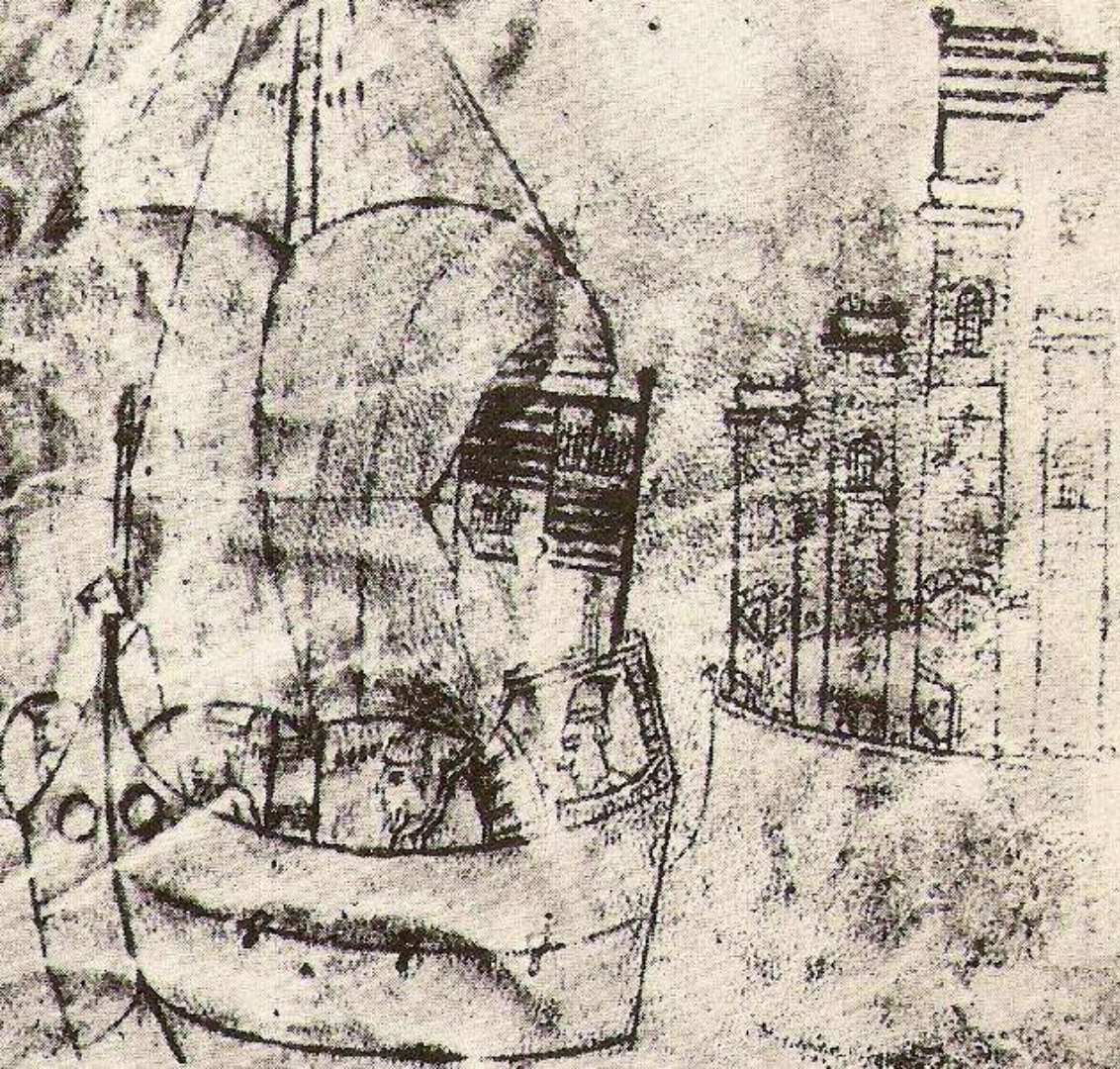

Jaume I a la Real

Jaume I per a la conquesta de la ciutat de Mallorca posà les tendes a un lloc estratègic, que en conserva el nom: la Real ('el campament'), prop d'on les havien posades els romans feia 1350 anys, quan encara Palma no existia (Son Espases) (Pintura al fresc del Palau Aguilar, Barcelona, s. XIII; MNAC)

Dues institucions, dues banderes

Quan es varen crear les institucions de cogovern de Mallorca, del poble amb el rei, l'Estendard va voleiar com a bandera reial al mateix temps que la bandera d'aquestes noves institucions

Dues banderes

La bandera del país, al castell reial de l'Almudaina, als segles XIII i XIV tenia coa.

La bandera del govern de la ciutat i illa de Mallorca era quarterada

(Coca del segle XIV. Arxiu del Regne de Mallorca)

Forma de l'Estendard

Al segle XV l'estendard de la Festa ja era una bandera grossa com la que es veu en una pintura del s. XVII de la Conquesta.

No era un *gonfanó* (una bandera penjada d'un travesser) com el que es treu ara, ni la senyera petita de la sala de sessions de l'Ajuntament de Palma. (Societat Arqueològica Lul·liana. Foto: J. Capellà)

La Festa de l'Estendard

Començament de la festa

El començament de la Festa de l'Estendard

Des del s. XIII se celebra la festa de l'Estendard. El cronista Ramon Muntaner la va veure per primera vegada el 1286, quan, als 21 anys, va venir a Mallorca per anar a la conquesta de Menorca i va contar a la seva obra com era la festa. Ramon estigué a ca uns parents, perquè el seu oncle havia vingut amb Jaume I i els cosins li ho explicaren.

El cronista diu que se celebrava una gran desfilada per la ciutat amb l'Estendard en honor de Jaume I i repetint la seva entrada a la ciutat. Això es va fer fins al segle XVI.

Primers testimonis

“E plau-me aço que
pobladors de Mallorca
ordenaren: que tots anys, el
jorn de Sant Silvestre i de
Santa Coloma, que fo presa
Mallorca pel dit senyor rei,
se fa professó general a la
ciutat amb la senyera del dit
senyor rei”

(R. Muntaner, *Crònica*, cap. 28)

La festa de l'Estendard

**L'itinerari: sortida de la ciutat
i entrada triomfal**

L'itinerari de la desfilada

La desfilada de la Festa partia d'on es guardava l'Estendard tot l'any, que era la seu del Gran i General Consell, a la Plaça de Cort.

Després s'anava a la Seu a cercar el bisbe i sortia de la murada per la Porta de Sant Antoni i s'escoltava un sermó. I es tornava entrar per l'anomenada Porta Pintada, sempre passant la senyera per damunt la porta, perquè, per respecte, no es podia acalar

Porta Pintada (vella)

Carrer de Sant Miquel

Porta de Sant Antoni
(vella)

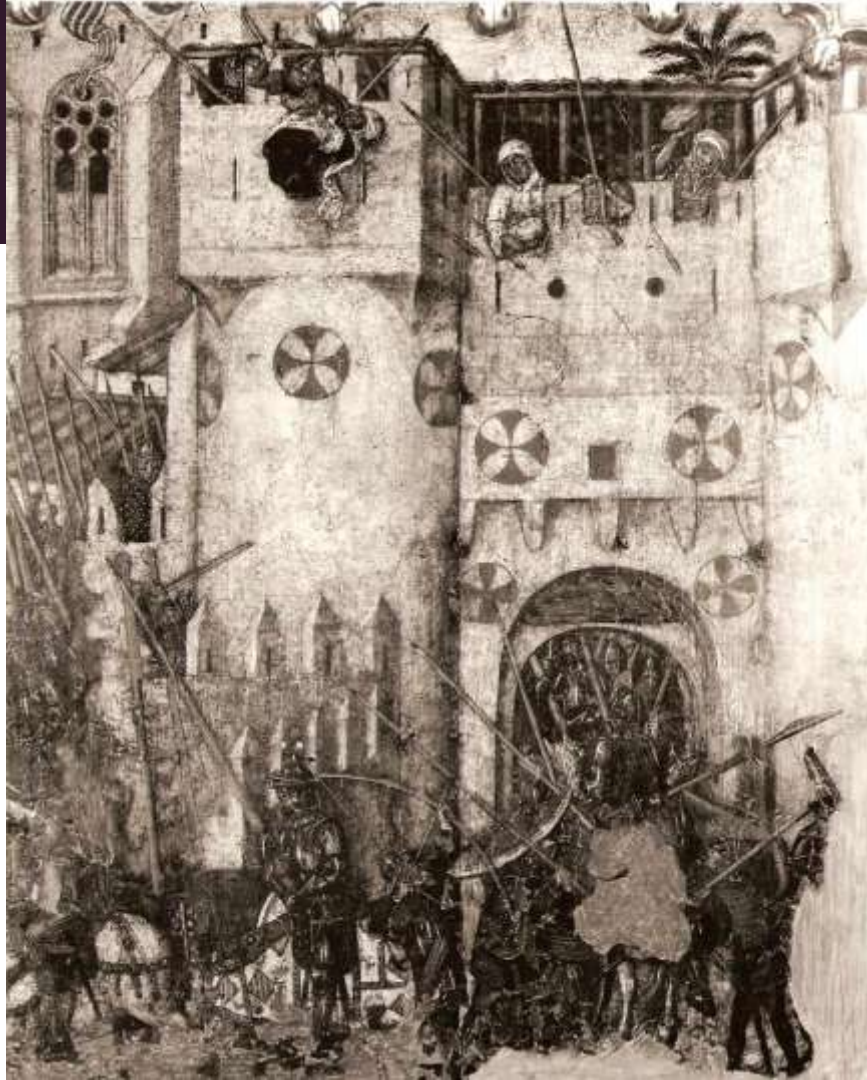
Carrer del Sindicat

Plaça de Cort

Seu

La festa de l'Estendard

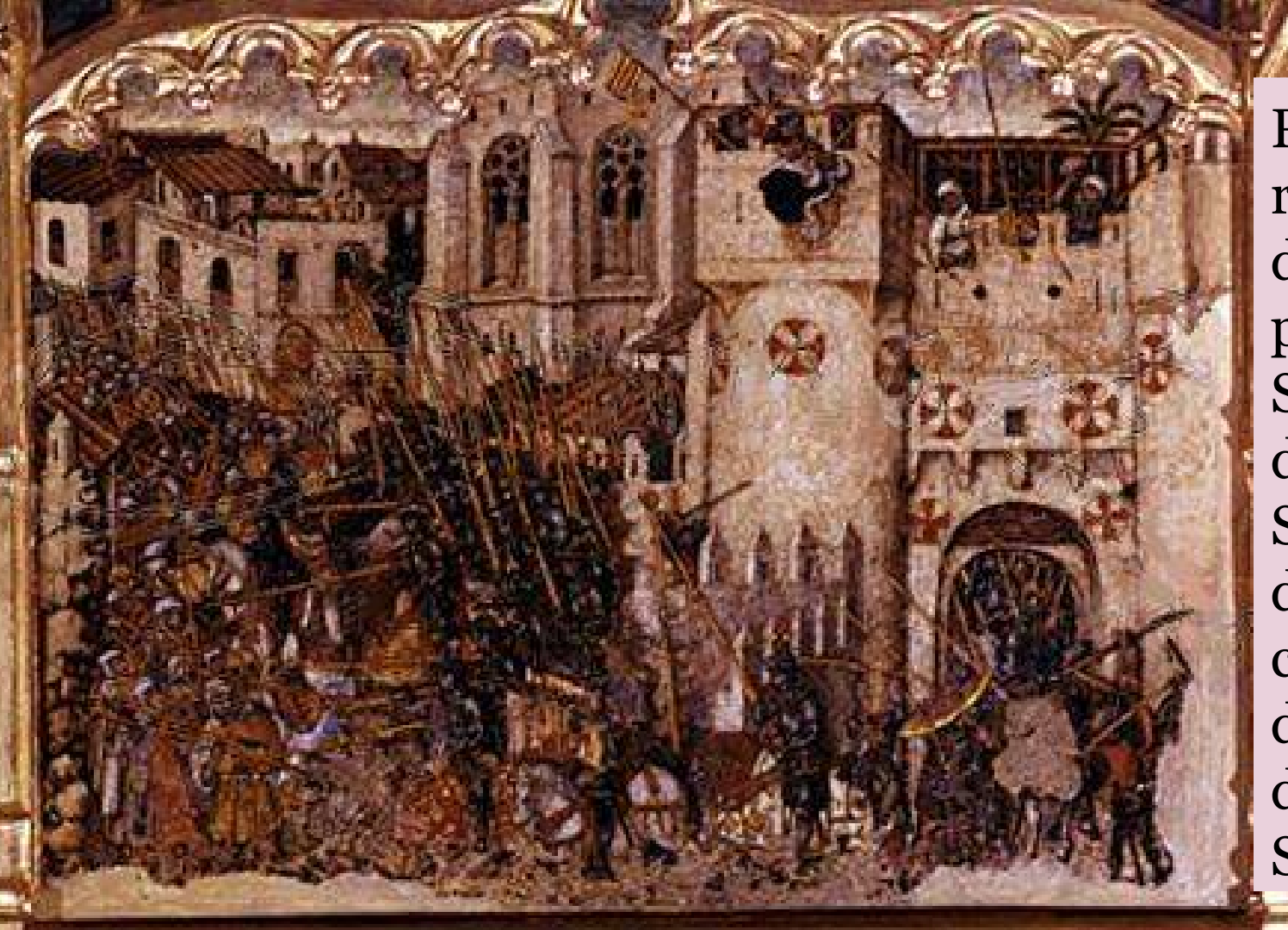
**La Porta Pintada,
de l'Esvaïdor
o de la Conquista**

La Porta Pintada

La porta de la ciutat musulmana per on havia entrat Jaume I a la ciutat es va beneir pintant-hi unes creus (la Porta Pintada)

(Pere Niçard, retaule de Sant Jordi; s. XV; Museu Diocesà.
Fotografia: Joan Capellà)

Predel·la del
retaule
de la confraria
popular de
Saint Jordi
de l'església de
Saint Antoni
de la Porta,
confraria
diferent de la
dels nobles de
Saint Francesc

La Porta Pintada

Detall de la predel·la
del retaule
de Sant Jordi
de l'església de
Sant Antoni de la Porta
amb l'Estendard,
sant Jordi i Jaume I

(Dibuix d'Antoni Giménez; BSAL)

Un afegit, l'única resta de la Porta Pintada

A la Porta Pintada, el 1544 un bastió circular que, un cop enderrocada aquesta, és l'únic que resta del conjunt, al carrer de Sant Miquel, encara que sigui posterior. Damunt el bastió es construí un polvorí, també enderrocat amb la Porta Pintada.

La festa de l'Estendard

La cimera del drac alat

La cimera reial

El rei Pere III emprà la cimera de la vibra, o drac amb ales, i els seus successors la seguiren emprant. El rei Martí donà permís perquè el portaestendard la dugués a la Festa de l'Estendard. Aquest dibuix d'Alfons el Magnànim mostra com anava el portaestendard (Bibliothèque de l'Arsenal, Paris; Ms. 4790)

La cimera i els jurats de Mallorca

Per la concessió reial que el portaestendard dugués la cimera a la Festa de l'Estendard, les autoritats mallorquines posaren la cimera a l'escut del banc on seien per escoltar el sermó de la festa.

(Banc dels Jurats, S. XV;
Cartoixa de Valldemossa)

El drac alat, origen de la rata-pinyada

La cimera reial es troba també a l'escut de l'actual Generalitat Valenciana. Identificades les ales del drac amb una rata-pinyada, la representació d'aquest animal l'ha substituïda en molts d'escuts

(Wikipedia Commons)

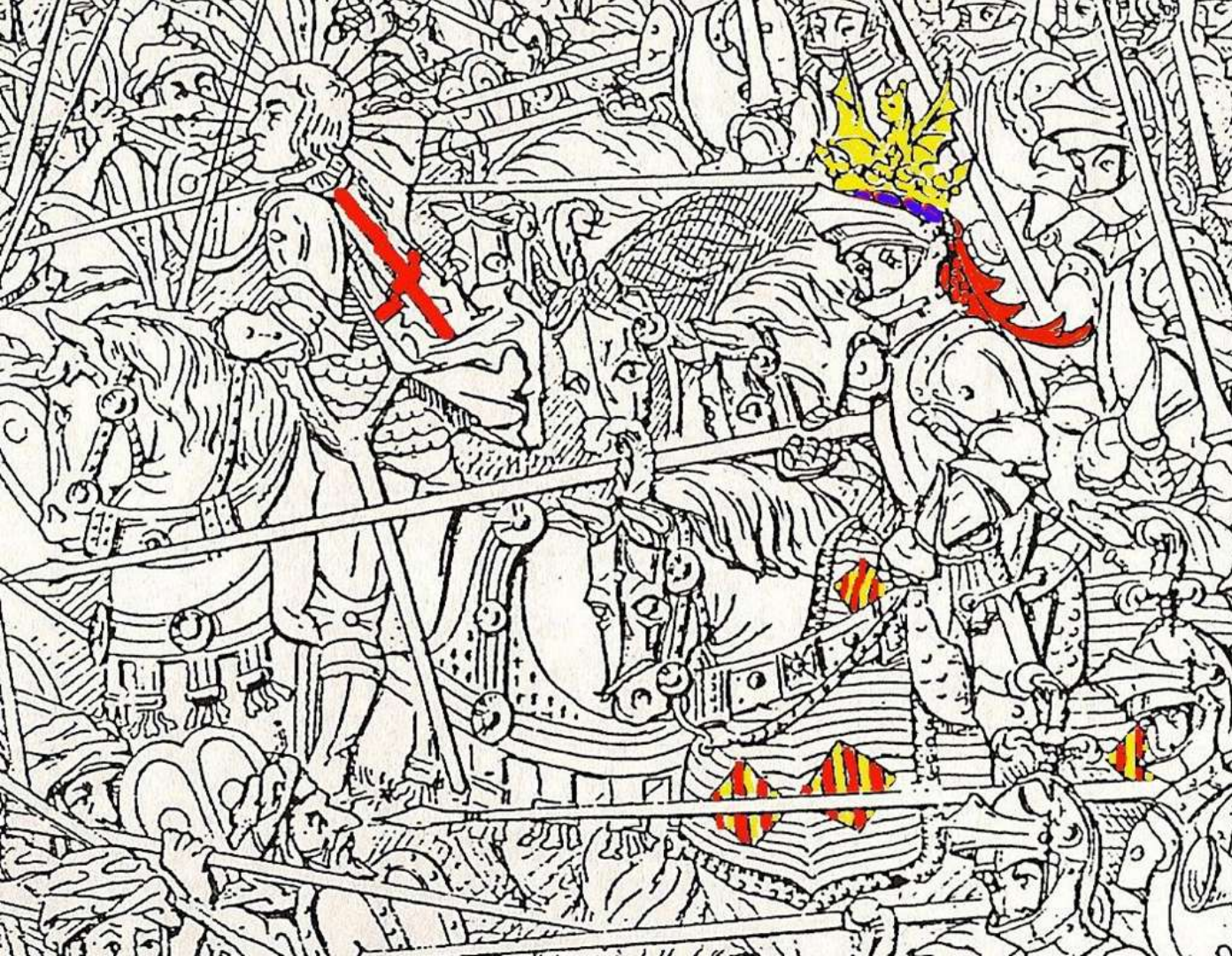

La cimera, perduda

Al s. XV es relaciona amb Jaume I la cimera que duia el portaestendard i es començà a exposar a la festa amb el retrat de Jaume I.

El 1831 aquesta cimera va ser enviada servilment a Ferran VII, que l'havia reclamada.

(Real Armería, Madrid; Fotografia: Guillem Alomar)

Jaume I, amb
la cimera del
drac alat,
acompanyat
per sant Jordi
a la predel·la
del retaule
d'aquest sant
de l'església
de Sant
Antoni de la
Porta

La dubtosa acceptació d'una còpia

El 1932 i el 1994 l'Ajuntament de Palma demanà el retorn de la cimera i de Madrid se n'envià una còpia. Des del 2005 l'oposició seguí demanant el retorn.

(Còpia tramesa amb la negació de la devolució de l'original. Fotografia: *Diario de Mallorca*)

La Porta Pintada, dins un nou bastió

Quan es va construir la nova murada, al segle XVII, la Porta Pintada quedà a la banda de dins i la desfilada no hi passà pus. L'Estendard s'havia de passar per dalt de la porta, però la porta nova no tenia torres on fermar les cordes. Des de llavors la bandera es deixà a la plaça de Cort durant la funció a la Seu.

(La Porta Pintada des del bastió, amb el carrer de Sant Miquel al fons) (Rafael Isasi, 1907; Museu de Mallorca)

L'Estendard, símbol nacional

Amb la Renaixença els símbols del rei En Jaume convertiren en símbols nacionals i el més important és l'Estendard, juntament amb els monuments relacionats amb el rei, el principal dels quals era la Porta Pintada.

El record dels temps anteriors al Decret de Nova Planta, sobretot els de l'Edat Mitjana, es va convertir en un record cada cop més reivindicatiu de les constitucions i institucions d'autogovern espoliades i d'un temps de normalitat cultural i lingüística.

L'enderroc de la Porta Pintada, origen de l'estàtua de Jaume I

El 1907 s'aprovà restaurar la Porta Pintada i el 1908 es declarà monument protegit. Però fou destruïda amb dinamita una nit de 1912 i el Governador no en va permetre la restauració.

La reacció popular va fer que l'Ajuntament hagués de construir l'actual monument a Jaume I, que es va pagar per subscripció popular perquè el rei no hi volgué col·laborar. Es començà el mateix 1913.

El monument del rei En Jaume I

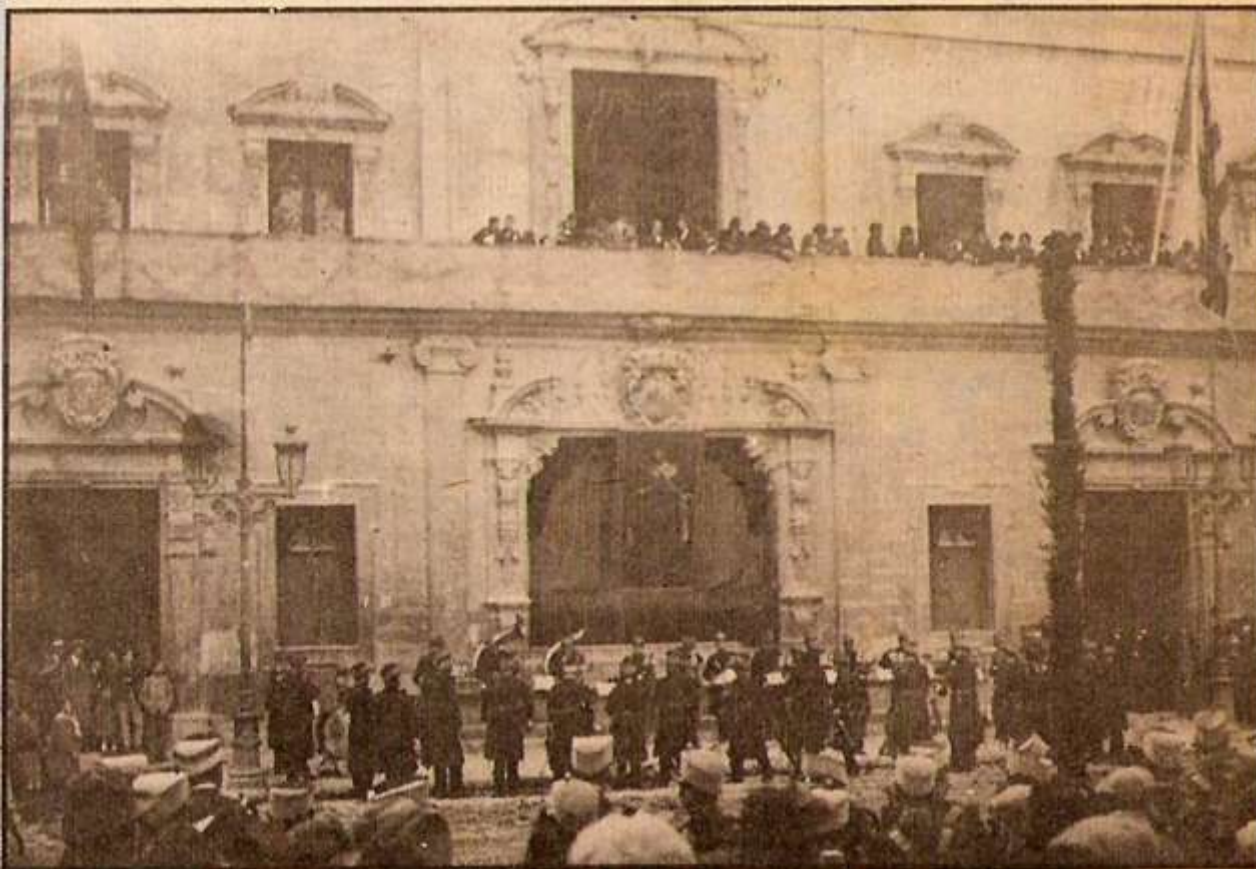
En el VIIè centenari de la Conquesta (1929) s'inaugurà a la fi el monument de Jaume I.

Cremat l'Estendard a l'incendi de la Sala de 1894, sols se'n restaurà l'asta, que s'emmurtava (dreta de la foto).

La festa de l'Estendard

**La conquesta del Regne de
Mallorca de 1715 i l'annexió al
Regne de Castella**

El Regiment de la Sala a la Festa (1714)

Quan s'esperava la invasió borbònica del 1715, es creà el **Regiment de la Sala**, o de la Ciutat, amb 500 voluntaris, que participà en la festa de l'Estendard. (Foto: L'exèrcit espanyol a la festa; principi del segle XX)

L'Estendard, rehen dels borbònics

El 1715 l'exèrcit borbònic hispanofrancès va desarmar els regiments mallorquins, que havien capitulat després de resistir honrosament, abandonats pels que havien estat els seus aliats anglesos i imperials.

Dels artillers que havien disparat salves d'honor a l'Estendard, cap no es volgué incorporar a l'exèrcit borbònic.(Gravat: J.J.B. Laurens, 1839)

1715: s'esborra l'escut de Jaume I

El mateix any 1715, l'exèrcit de Felip V participà a la festa de l'Estendard, com el 1936 l'exèrcit que s'acabava de revoltar contra la República. La condició per participar, però, va ser que s'esborràs l'escut del rei En Jaume I del retrat que des del segle XVI s'exposa a la festa.

Aquest escut no es va restaurar fins a l'any 1981, anys després de restituir l'Estendard a l'asta.

La festa de l'Estendard

**L'Estendard, rehena d'una dictadura
antimallorquina**

Torna “Sa Colcada”, de Pere d’A. Peña

La Dictadura de 1936-1975 no pogué eliminar la Festa, com abans els ocupants borbònics. El 1965 per millorar la seva imatge va restaurar la recitació del poema romàntic sobre la festa al s. XVIII «Sa Colcada» (1881), de Pere d'Alcàntara Peña. La II República l'havia suprimida per monàrquica i la Dictadura la prohibí durant 30 anys pel seu anticatalanisme. La restauració va remarcar-ne el to folklòric.

L'assistència a la Festa com a reivindicació silenciosa i els intents de folclorització

El mateix 1715 i el 1936 i els anys posteriors, sempre hi va haver qui assistí a la festa de l'Estendard amb un silenci reivindicatiu i orgullós contra interpretacions manipuladores.

Hi ha hagut nous intents de desvirtuar la Festa amb elements folklòrics, manipulacions de la bandera i parlaments en llengua forastera que les protestes han avortat.

La festa de l'Estendard

Les necessitats actuals

El 31 de desembre: festa nacional

El valor cívic i nacional de la festa de l'Estendard s'ha refermat per la societat civil amb nous elements:

- La celebració de la festa nacional el 31 de desembre
- La convocatòria d'una manifestació reivindicativa dels drets nacionals la vetla de la festa a Palma
- La celebració d'actes cívics a totes les poblacions de Mallorca

La colcada amb cavalls mallorquins

Amb la incorporació dels cavalls de la Confraria de Sant Jordi a la festa es recorda la participació dels cavalls de l'exèrcit mallorquí. Hi seria benviguda la desfilada d'una recreació dels regiments mallorquins de 1715.

L'Estendard, el símbol més potent, amb la llengua

Fa 7 anys que la festa de l'Estendard es va declarar bé d'interès cultural immaterial.

Els anys 2013 i 2014 la defensa de l'ensenyament en català i de la llibertat d'expressió contra la Llei de Símbols s'ha expressant mitjançant l'Estendard i el color verd.

Els grans aniversaris que s'acosten

Enguany és el 785 aniversari de la Conquesta de Mallorca, després de la qual començà una nova era a Mallorca, l'actual.

Aquesta commemoració coincideix amb la preparació d'una altra, la del Tricentenari de la defensa mallorquina el 1715 dels drets, llengua i cultura que caracteritzen l'era que començà el 1229.

El 2015 també serà el VIIè centenari de la mort de Ramon Llull, pare de la llengua catalana i principal aportació de la nostra cultura al món.

Molts d'anys,
per preparar el futur!

1715 2015